

ERFZONDE

We hebben het begrip vast allemaal wel eens gehoord, recent werd het in een preek terloops even gezegd, dat als je de ‘erfzonde overdreven vindt’ je er helemaal naast zit enz... Dat zette me wel even aan het denken, dat dit ook weer iets is wat ongefundeerd vanaf de kansel wordt uitgesproken alsof dit een duidelijk Bijbelse waarheid is. Maar is dat ook zo!?

Romeinen 5:12 is in deze kwestie een sleutelpersoon waarin de **Vulgaat** en het **Grieks** een nuanceverschil hebben dat theologisch enorm belangrijk is geworden.

Grieks (NA28)

Διὰ τοῦτο ὥσπερ δι’ ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διήλθεν, ἐφ’ ᾧ πάντες ἥμαρτον.

Vertaling:

“Daarom, zoals door één mens de zonde in de wereld is gekomen, en door de zonde de dood, en zo de dood tot alle mensen is doorgedrongen, **omdat allen gezondigd hebben.**”

Vulgaat (Latijn)

propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit et per peccatum mors et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

Vertaling:

“Daarom: zoals door één mens de zonde in deze wereld is gekomen, en door de zonde de dood, en zo de dood tot alle mensen is doorgedrongen, **in wie allen gezondigd hebben.**”

Kernverschil

- **Grieks:** ἐφ’ ᾧ πάντες ἥμαρτον = “omdat allen gezondigd hebben.”
→ nadruk ligt op **eigen daad**: ieder mens zondigt en krijgt daarom te maken met de dood.
- **Vulgaat:** in quo omnes peccaverunt = “in wie allen gezondigd hebben.”
→ nadruk ligt op **Adam**: in hem hebben allen gezondigd.

Theologische impact

- Het **Grieks** ondersteunt het idee dat de dood universeel is omdat **iedereen persoonlijk zondigt**.
- De **Vulgaat** (door Augustinus sterk gevolgd) legt de basis voor de leer van **erfzonde**: in Adam zelf hebben wij allemaal gezondigd.

1. Vergelijking met de Joodse en Griekse oudheid

IL In het Jodendom

De **Hebreeuwse Bijbel** kent géén leer van “erfzonde” in Augustijnse zin.

Wat daar centraal staat, is:

- **Menselijke verantwoordelijkheid**: ieder mens wordt geoordeeld naar zijn eigen daden (Ezechiël 18:20 – “de zoon zal niet dragen de ongerechtigheid van de vader”).
- **Adams val** (Genesis 3) verklaart wel **waarom de dood** in de wereld kwam, maar niet dat ieder mens **aangeboren schuld** heeft.
- De menselijke neiging tot zonde (*yetzer hara*) is een **morele kracht** in het hart die overwonnen kan worden door Gods geboden.

Kort gezegd:

In de Joodse visie is de mens **verleidbaar en sterfelijk**, maar niet **aangeboren schuldig**. Verzoening gebeurt door **bekering, offers, gebed en barmhartigheid** – niet door verlossing van een erfelijke toestand.

 Voorbeeld: In het apocriefe boek *Wijsheid van Salomo* (2:23-24) wordt gezegd dat de dood door de duivel kwam, niet door een erfelijke schuld in Adam.

In de Griekse filosofie

De Griekse denkers dachten in termen van **natuur (physis)** en **rede (logos)**, niet van zonde of schuld:

- **Plato** zag het lichaam als een gevangenis van de ziel; het kwaad komt door **onwetendheid**, niet door erfzonde.
- **Aristoteles** zag de mens als van nature geneigd tot het goede als hij juist gevormd wordt; zonde was **gebrek aan deugd**, niet een erfenis.

Kort gezegd:

In het Grieks denken is de mens **onvolmaakt maar niet verdorven**.

Slechte daden komen voort uit **onwetendheid of gebrek aan opvoeding**, niet uit erfelijke zondigheid.

Augustinus' breuk met beide tradities

Augustinus combineerde **Paulus' theologie** met **Neoplatonisme**, maar gaf er een radicaal andere wending aan:

- Hij maakte zonde tot een **erfelijke ontwrichting van de menselijke natuur**.
- De menselijke wil is **niet vrij** om het goede te kiezen zonder genade.
- Daarmee verliet hij zowel het **Joodse morele realisme** als de **Griekse rationele mensvisie**.

Het resultaat was een theologisch *antropologisch pessimisme*:
de mens is niet slechts zwak, maar “**massa perditionis**” – een verloren massa.

De gevolgen

- In de **westerse (Latijnse) kerk** werd Augustinus' leer officieel overgenomen op de **Synode van Carthago (418)** en later bevestigd op het **Concilie van Trente (1546)**.
- In de **oosterse kerk** werd het begrip “erfzonde” nooit op die manier aangenomen; daar spreekt men liever van “**voorvaderlijke zonde**” (*progonikon hamartema*), zonder erfelijke schuld.

2. Luther en Calvin: de Reformatie en de erfzonde

Maarten Luther (1483–1546)

Luther was een Augustijnernonnik — zijn erfzondeleer is dus **volledig geworteld in Augustinus**.

Hij radicaliseerde vooral één punt:

- Erfzonde is **niet iets wat je hebt**, maar **wat je bént**:
“*Peccatum originale est ipsum hominem*” – “De erfzonde is de mens zelf.”
- De wil is **volledig gebonden** (*servum arbitrium*): de mens kan uit zichzelf **niets goeds** doen.
- Alleen **Gods genade door geloof** (*sola gratia, sola fide*) kan bevrijden.

🔴 Voor Luther is erfzonde dus **existentieel** – geen erfelijke vlek, maar een totale innerlijke verdraaiing van de menselijke natuur.

De doop wist de schuld uit, maar de neiging blijft aanwezig (*simul iustus et peccator* – tegelijk rechtvaardig en zondaar).

Johannes Calvin (1509–1564)

Calvin sloot zich aan bij Augustinus én Luther, maar gaf de leer een **meer systematische, logische vorm**:

- Erfzonde is een **tweevoudig kwaad**:
 1. **Schuld** (de veroordeling van Adam)
 2. **Verdorvenheid** (de zondige natuur)
- Deze wordt **overgedragen op alle mensen** omdat Adam het **hoofd van het menselijk geslacht** was (*federal headship*).
- Daarom spreekt Calvin van “**totale verdorvenheid**” – de mens is in elk deel van zijn wezen aangetast.

 In zijn *Institutie* (II.1.8) zegt hij:

“Wij zijn niet slechts besmet door Adams zonde, maar gevangen in een vloek die zijn oorsprong vindt in hem.”

Voor Calvijn betekent dat:

- Zonder **voorafgaande genade** kan de mens **niet geloven**.
- De uitverkiezing is dus **puur genade**, niet afhankelijk van enig menselijk vermogen.

 Samenvattend overzicht

Aspect	Joods denken	Grieks denken	Augustinus	Luther	Calvijn
Oorsprong kwaad	Verleiding en keuze	Onwetendheid	Adam's schuld en begeerte	Adam's val → totale verdorvenheid	Adam als verbondshoofd → erfelijke schuld
Mensbeeld	Moreel verantwoordelijk	Redelijk en vormbaar	Radicaal afhankelijk van genade	Volledig verdorven, alleen genade redt	Totale verdorvenheid, verkiezing
Vrije wil	Ja, met hulp van Torah	Ja, met rede en opvoeding	Niet zonder genade	Niet vrij, maar gebonden	Volledig afhankelijk van genade
Doel verlossing	Verzoening en herstel	Kennis en deugd	Vernieuwing van de wil door genade	Rechtvaardiging door geloof	Heiliging en uitverkiezing